

Katowice, 10.05.2019 r.

Prof. dr hab. Joanna Wilk-Racięska
Uniwersytet Śląski

Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr Agaty Zamorskiej p.t.:
***Analiza tłumaczenia nazw własnych na podstawie wybranych
polskich przekładów Don Kichota Miguela de Cervantesa***

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska autorstwa pani mgr Agaty Zamorskiej, zatytułowana *Analiza tłumaczenia nazw własnych na podstawie wybranych polskich przekładów Don Kichota Miguela de Cervantesa* została napisana po polsku, na -w sumie- 351 stronach i składa się ze wstępu, czterech głównych rozdziałów, podzielonych z kolei na kilka podrozdziałów, wniosków, zakończenia, streszczenia w języku angielskim, obszernej bibliografii oraz równie obszernego indeksu nazw.

Rozprawa od początku sprawia bardzo dobre wrażenie: jej struktura jest uporządkowana i przejrzysta, rozdziały są dobrze rozplanowane zarówno pod względem metodologicznym jak i formalnym. Każdy z nich kończą wnioski, co zdecydowanie ułatwia śledzenie toku myślowego Autorki. Dobrym pomysłem jest także dodanie indeksu nazw.

Celem rozprawy jest wykazanie jak wielką rolę w dziele Cervantesa odgrywają nazwy oraz zwrócenie uwagi na fakt, iż nie zawsze spotykały się

one z odpowiednią uwagą ze strony polskiego tłumacza, co zubożało wymowę tłumaczonego tekstu wielkiego pisarza.

Doktorantka przeprowadza więc, analizę porównawczą polskich tłumaczeń Don Kichota skupiając się przede wszystkim na najbardziej znanych tłumaczeniach dwudziestowiecznych oraz, oczywiście, ostatnim tłumaczeniu z lat 2014 - 2016 autorstwa Wojciecha Charchalisa.

Pierwszym krokiem do analizy jest jednak zgodne z zasadami prac naukowych wprowadzenie samej teorii. I tak, w rozdziale pierwszym zostają wprowadzone i skomentowane główne pojęcia i definicje związane z nazwami własnymi oraz ich funkcjami w dyskursie literackim. W tym celu Autorka opiera się na dobrze dobranej bibliografii i przywołuje uzasadnione i ciekawe przykłady. Ważnym elementem tego rozdziału jest wprowadzenie klasyfikacji nazw własnych Andrzeja Czernego (2011), która będzie następnie stosowana podczas opracowywania analizowanego korpusu.

W rozdziale drugim, Autorka skupia się na teorii przekładu nazw własnych pokazując na dobrze dobranych przykładach z różnych języków możliwe strategie tłumaczeniowych i punktując trudności w ich stosowaniu.

Podział strategii tłumaczeniowe został oparty na znanej klasyfikacji Newmarka (1988), choć Doktorantka nie ograniczyła się wyłącznie do niej uzupełniając swoją klasyfikację o dodatkowe elementy opracowane przez innych badaczy. Rozdział ten jest istotny także ze względu na wprowadzoną tu terminologię, która później konsekwentnie pojawia się w trakcie analizy.

Rozdział trzeci rozprawy ma charakter historyczno-literacki. Nie tylko podkreśla on znaczenie Don Kichota dla literatury europejskiej, lecz przede wszystkim przybliżyła kolejne przekłady powieści na język polski oraz jej interpretacje, adaptacje i inspiracje literackie, filmowe, etc., ukazując kilkaset lat historii

hiszpańskiej epopei w polskiej kulturze wraz ze zmianą postrzegania jej charakteru i wartości.

To bardzo ciekawy, inteligentnie i interesująco napisany rozdział wprowadzający do rozprawy istotną wartość kontekstową. Nie można także nie zauważyć pracy jaką Autorka włożyła w jego przygotowanie. Warto byłoby także poprzedzić ten rozdział krótkim szkicem obrazującym ewolucję trendów translatorskich, co pozwoliłoby rozszerzyć trochę spojrzenie na translatorykę, a przede wszystkim wyjaśnić przyczyny tak dużych zmian w podejściu do przekładu również nazw własnych.

Wskazanie braku takiego wstępu nie jest jednak z mojej strony zarzutem, lecz tylko obserwacją, gdyż druga połowa dwudziestego wieku to początek fundamentalnych zmian w podejściu do tłumaczenia, początek "zwrotu kulturowego", procesu rozpoczętego przez tak zwaną „szkołę manipulistów” i niemiecką szkołę funkcjonalną. Obecny w całej humanistyce "zwrot kulturowy", w badaniach translatorskich doprowadził do przekroczenia granic paradygmatu filologicznego, a przecież to właśnie ten paradygmat, zwłaszcza językoznawczy, uznawany był za podstawowy dla badań przekładoznawczych. Nowe postrzeganie tłumaczenia, wyjście poza zamkniętą sferę ściśle wytyczonych zasad i narzędzi doprowadziło do tego, że obecnie to pojęcie kultury, a nie czystego wyalienowanego tekstu uważane jest za podstawowe i dzięki temu możliwe są takie właśnie tłumaczenia, jak ostatni polski przekład Don Kichota.

Najważniejszą częścią rozprawy jest jednak jej część analityczna. Jest to samodzielna, inteligentna i dobrze poprowadzona analiza nazw własnych występujących w powieści Cervantesa.

Autorka słusznie rozpoczyna od uporządkowania tego obszernego materiału badawczego wprowadzając najpierw klasyfikację wstępną na nazwy

autentyczne i nieautentyczne, zaczerpniętą z pracy śląskiego badacza profesora Wilkonia (1970:22), a dopiero potem przechodzi do podziału wewnętrznego, który klasyfikuje nazwy według ich zawartości treściowej i wreszcie do kolejnych wewnętrznych uporządkowań. Zastosowane podziały są przemyślane i dobrze dobrane, gdyż wnoszą ład i logikę do następującej potem analizy porównawczej. Ważny jest także fakt, że Autorka nie wartościuje zastosowanych przez tłumaczy metod translatorskich.

Zamysłem Autorki było wykazanie, iż sposób podejścia do translacji nazw własnych uległ znacznemu przeobrażeniu w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Faktem jest, że przez długi czas nazwa własna nie była traktowana jako integralna część tłumaczonego tekstu i dopiero szersze badania nad nazwą własną z jednej strony oraz rozwój badań przekładowych, a w szczególności wprowadzenie podejścia ogólnokulturowego, otwały szersze możliwości i zwróciły uwagę na inne, nie tylko czysto lingwistyczne wartości nazw własnych. Doktorantka słusznie więc założyła, że ewolucja przebiegała od stosowania najprostszych strategii przekładowych, do coraz większego zwracania uwagi na rolę kultury i sieci wieloaspektowych powiązań, w których i, w wyniku których nazwa powstała, czego konsekwencją stało się kreatywne podejście do tłumaczenia nazw pozwalające na jak najlepsze odtworzenie znaczeń oryginału.

Zamysł ten powiódł się w pełnej rozciągłości, a przeprowadzona analiza pozwoliła pokazać historię polskiej ewolucji tłumaczeniowej. Z jednej strony, przyczynił się do tego wybór materiału badawczego i nie chodzi tu tylko o to, że dzieło Cervantesa rozpoczyna nowy rozdział w literaturze europejskiej, lecz także o drogę jaką przeszły jego polskie tłumaczenia i trudności interpretacyjne, które to za sobą pociągnęło.

Z drugiej jednak strony o wartości pracy stanowi, oczywiście, wkład samej jej Autorki, która wykazała się nie tylko wiedzą, lecz także umiejętnością syntezy i analizy oraz naukowym obiektywizmem, a więc cechami niezbędnymi w tego typu rozprawach.

Rozprawa bardzo dobrze ukazuje ewolucję sposobu myślenia i wyborów metod tłumaczeniowych od bardzo konserwatywnych do współczesnych, kreatywnych, zgodnych z holistycznymi trendami translatorskimi. Dzięki temu, rzeczywiście "jawia się [nam] w istocie cztery skrajnie różne powieści".(Ibid.) Cała droga polskiej translatorki, wybory poszczególnych tłumaczy oraz różnice interpretacyjne zostały nakreślone w sposób naukowo obiektywny, w drodze rzetelnej analizy, podparte dużą wiedzą własną Doktorantki i dobrze dobraną bibliografią.

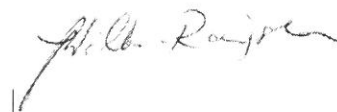
Reasumując stwierdzam więc, że rozprawa pani mgr Agaty Zamorskiej p.t.:

Analiza tłumaczenia nazw własnych na podstawie wybranych polskich przekładów Don Kichota Miguela de Cervantesa

całkowicie spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim.

Uważam, że jej Autorka może zostać dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz stawiam wniosek o wyróżnienie rozprawy.

Katowice, 10.05.2019 r.

Prof. dr hab. Joanna Wilk-Racięska